

Познахівська Л. Р.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури Національного
університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

У відповідь на багаточисельні збройні сутички в Донецькій та Луганській областях, що призвели до загибелі десятків тисяч мирних жителів та військових, в.о. Президента України О. Турчинов у своєму зверненні оголосив про початок проведення антитерористичної операції (АТО), яка триває і по сьогодні. З метою вирішення даної проблеми були внесені зміни та доповнення до чинного законодавства.

Перш за все було визначено поняття антитерористичної операції, під якою розуміли комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності (ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»). Окрім того, даним законом, спеціальні підрозділи та підрозділи особливого призначення, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, з метою виконання покладених на них завдань, у ситуаціях, пов'язаних із вчиненням або загрозою вчинення терористичного акту, отримали додаткові права та повноваження: проникати на захоплений терористами об'єкт; фізично затримувати терористів, а у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників операції або інших осіб, — знешкоджувати терористів; випереджувати дії терористів, що можуть призвести до техногенно-небезпечних наслідків; звільняти заручників; забезпечувати зберігання речових доказів, документів, речей, цінностей; роззброювати та охороняти осіб, затриманих під час проведення антитерористичної операції.

Для відвернення терористичної загрози у зоні проведення антитерористичної операції відповідно до кримінального процесуального законодавства України спецпідрозділам та підрозділам особливого призначення надано право здійснюватися превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години. Причому максимальний строк превентивного затримання не може перевищувати 30 діб.

Підставою для такого затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою терористичної діяльності. Превентивне затримання здійснюється за вмотивованим рішенням начальника Головного управління

Служби безпеки України або начальника Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, у відповідній області, містах Києві та Севастополі за згодою прокурора та без ухвали слідчого судді, суду.

Копія рішення про превентивне затримання особи, причетної до терористичної діяльності, на строк понад 72 години невідкладно надається затриманій особі, а також негайно направляється до слідчого судді, суду відповідної юрисдикції разом із клопотанням про обрання належного запобіжного заходу стосовно відповідної особи.

З метою урегулювання порядку превентивного затримання Міністерством внутрішніх справ України, Генеральною прокуратурою України, Службою безпеки України був розроблений та прийнятий Наказ 48 «Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі

проведення антитерористичної операції».

Для урегулювання особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції, Кримінальний процесуальний кодекс України був доповнений новим розділом. Даний розділ містить правило, згідно з яким на місцевості на якій діє правовий режим проведення антитерористичної операції, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 163, 164, 234, 235, 247 та 248 КПК, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114–1, 258–258–5, 260–263–1, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України, повноваження виконує відповідний прокурор.

Враховуючи вищенаведене Закон України «Про прокуратуру» був більш деталізований та доповнений положенням щодо утворення військових прокуратур. Закон зазначав, що у разі, якщо на певних адміністративно-територіальних одиницях не діють органи прокуратури України, які мають здійснювати там нагляд, за рішенням Генерального прокурора України виконання їх функцій може покладатися на військові прокуратури. Даний закон також детально визначив вимоги до військових прокурорів

У результаті проведення АТО виникли проблеми із визначенням підсудності та підслідності. Тому дане питання було нормативно врегульовано Законом України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції».

Відповідно до чинного законодавства запобігання та боротьба з тероризмом в зоні АТО, повинна ґрунтуватися на принципах законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина, пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності. Але цілком зрозуміло, що забезпечити неухильне дотримання законності та прав людини в умовах проведення антитерористичної операції надзвичайно складно, а іноді й взагалі неможливо. Незважаючи на це КПК містить жорсткі вимоги щодо порядку збирання доказів, та їх закріплення,

щодо допустимості доказів, в тому числі й отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини (глава 4 КПК).

Варто також додати, що Законом «Про боротьбу з тероризмом» суб'єкти боротьби з тероризмом мають чітко визначені законом спеціальні повноваження, необхідні для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян. Але даний закон не містить ніяких виключень із засади законності та необхідності дотримання кримінальної процесуальної форми в зоні проведення АТО. Проте такі виключення вкрай потрібні.

Отже, на мій погляд на сьогоднішній день доцільним є закріплення у розділі КПК «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» положень, які полегшать слідчим процедуру досудового розслідування, усунуть зайвий формалізм, та разом з тим дозволять не порушувати під час досудового розслідування закон. Такі зміни можуть торкатися, зокрема, збільшення строків перевірки інформації з якої стало відомо про вчинення злочину; строків досудового розслідування; спрощення процедури приєднання до матеріалів кримінального провадження речових доказів; проведення слідчих дій без участі понятих, якщо їх не можна запросити, або дозвіл на залучення як понятих співробітників правоохоронних органів та інших моментів, які мають практичне значення